

Логвиненко Т. О.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

МАГІСТРАТУРА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇНАХ (НА ПРИКЛАДАХ НОРВЕГІЇ ТА ШВЕЦІЇ)

Стаття присвячена проблемі підготовки соціальних працівників магістерського рівня у вищих навчальних закладах Норвегії та Швеції. Аналізуються питання завдань, змісту та технології підготовки.

Ключові слова: *магістр, здатність, професіоналізм, Болонський процес, соціальна робота, права людини, модуль.*

Професійна підготовка соціальних педагогів (працівників) в Україні – відносно нова галузь освітньої діяльності. Це обумовлює невпинний пошук найбільш ефективних науково-педагогічних засад формування фахівців, якість підготовки яких відповідає б потребам сьогодення, вимогам Болонської конвенції, до положень якої приєдналася і Україна. Все більшої актуальності, у зв'язку з цим, набувають питання організації у вузах навчальної діяльності на рівні магістратури. Українська вища освіта вже має певний позитивний досвід професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів через цю форму навчання. Але це не виключає необхідності наукових досліджень щодо її удосконалення, аналізу та творчого використання у цьому контексті зарубіжної практики.

Сучасна педагогічна наука в Україні досліджує різні аспекти професійної підготовки соціальних працівників за рубежом (Н. Гайдук, К. Корсак, Т. Кошманова, А. Кулікова, О. Павлішак, О. Пічкарь, В. Поліщук, Л. Пуховська, Г. Слосанська та ін.). Але питання роботи магістратури ще не знайшли в них необхідного висвітлення.

Мета статті – розкрити певні організаційно-методичні особливості підготовки магістрів до соціальної роботи в Норвегії та Швеції на прикладах конкретних навчальних закладів: університетського коледжу в м. Бодє (Норвегія) та Гетеборзького університету (Швеція). Системи вищої освіти цих країн характеризуються багатьма позитивними ознаками: високою якістю навчання, мінімальною платою за нього, можливістю отримувати стипендію, широким діапазоном навчальних програм, реальністю участі студентів у процесі міжнародного академічного співробітництва та одержання диплому міжнародного визнання.

Серед інших європейських країн однією з перших почала реформувати свою систему вищої освіти відповідно до положення Болонської Декларації Норвегія. З 2003 р. в країні стала діяти двоступенева

модель “бакалавр-магістр”.

Програма підготовки магістрів з соціальної роботи в університетському коледжі м. Бодє передбачає врахування потреб та перспектив здійснення соціальної роботи у Приполярному районі Норвегії, де розташований університетський коледж. При цьому вона керується баченням соціальної роботи в Приполярному регіоні як залучення громади до розвитку та життєдіяльності окремих осіб, їх груп, сімей, організацій на засадах миру, дотримання прав людини, соціальної справедливості та рівності всіх людей на різних рівнях: місцевому (локальному), регіональному, національному та міжнародному. Наголошується, що акцент буде робитися на умовах життя, демократичному управлінні, місцевих та гендерних суперечностях (проблеми).

Програмою передбачається важливість надання магістрам знань та компетенцій стосовно добробуту та управління в сусідніх північних країнах, що пов'язується з необхідністю зміцнення між ними кооперації у побудові добре функціонуючих суспільств, на що звертають увагу представники влади та академічних установ. Саме такий принциповий підхід обумовлює суть магістерської програми: її завдання, зміст, певні технології здійснення. Магістерська програма з соціальної роботи визначає такі конкретні навчальні завдання на цьому рівні підготовки фахівців [4]:

- забезпечення освіченості та компетентності соціальних працівників для практичної сфери соціальної роботи;
- засвоєння знань із соціальної роботи як академічної та практичної дисципліни;
- розвиток у магістрантів здатності до критичного, порівняльного аналізу та розвитку практики соціальної роботи;
- надання знань про соціальну політику та соціальну роботу в громадах, що проживають на Крайній Півночі та в Арктичних районах;
- розвиток навичок лідерства та супервізії у сфері соціальної роботи;
- розвиток міцних зв'язків з фахівцями споріднених професійних кваліфікацій;
- здійснення контактів та взаємодії з освітніми установами та дослідницькими інституціями на національному та міжнародному рівнях;
- надання освіти на такому академічному рівні, щоб студенти були спроможними навчатися для одержання докторського ступеня.

Магістерське навчання забезпечує компетенцію у таких сферах діяльності: практика соціальної роботи, лідерство і супервізія, навчання та дослідження у соціальній роботі, міжнародна соціальна робота. Програма спрямована на стимулювання академічної мобільності студентів. Це

повинно досягатися шляхом вивчення магістрами певних навчальних дисциплін під час перебування за кордоном та в їх подальшій роботі над іншими навчальними дисциплінами з соціальної роботи.

Наводимо структуру програми “Магістр у соціальній роботі – з порівняльною перспективою”.

Таблиця 1

SA 355S Теорії соціальної роботи (30 кредитів ECTS)	
SO 314S Аналітичне порівняння соціального навчання (10 кредитів ECTS)	ME 305S Кількісні методи (10 кредитів ECTS)
SA 356S Соціальна політика на Крайній Півночі (10 кредитів ECTS)	
ME 304S Якісні методи (10 кредитів ECTS)	

Розкриємо цільове спрямування наведених навчальних курсів [4].

“Теорія соціальної роботи” має на меті посилити розуміння студентами взаємодії між теорією і практикою. Курс аналізує роль соціальної роботи в суспільстві, акцентуючи увагу на її історичному, ідеологічному та просторовому контекстах. Суттєве значення надається гендерному аспекту у вирішенні соціальних проблем. Вплив соціальних проблем на чоловіків та жінок розглядається диференційовано з орієнтацією на покращення умов життя жінок, дітей та чоловіків. Передбачається розвиток можливостей студентів щодо реалізації цінностей соціальної роботи на локальному, національному та міжнародному рівнях. Робиться також наголос на важливості соціальної роботи з місцевим (корінним) населенням. У змісті курсу розглядаються, наприклад, такі питання: соціальна робота в глобальному та соціальному контекстах; соціальна робота у міжсекторальній перспективі, соціальна робота (її технології) з окремими особами, сім'ями, громадами; соціальна робота з місцевим населенням; динамічна взаємодія теорії і практики через інтерпретацію власного досвіду магістрантів; етика соціальної роботи та інші.

Вивчення курсу відбувається на лекціях, семінарах, у ході групових та індивідуальних робіт студентів. Надається важливе значення груповим дискусіям, що покликані розвивати критичність, аналітичність мислення. Необхідним у навчальному процесі визначається під'єднання до Інтернету. Вивчення курсу оцінюється однією письмовою роботою (твором, есе).

Письмова робота повинна присвячуватися важливому у соціальній роботі питанню і мати дослідницький характер. Автор роботи зобов'язаний не тільки виявити теоретичне знання та розуміння проблеми висвітлення, використати наукові праці теоретичного або емпіричного характеру, але й чітко окреслити дискусійні питання, розкрити власне ставлення до них, виявити власну творчість, використавши різні методи дослідження.

Інший курс “Соціальна політика на Крайній Півночі” (10 кредитів ECTS), що складається з 4 модулів, включає для вивчення такі питання: умови проживання на Крайній півночі, соціальна політика, корінне населення, природне середовище, економічний розвиток, демократія. Після їх вивчення студенти повинні мати: усвідомлення взаємозв'язків між умовами проживання в тій місцевості, культурою та соціальною політикою, розуміння зв'язків між змінами у життєвих умовах жителів цього регіону відповідно до нового погляду на Крайню Північ як постачальника нафти та газу, осмислені знання про спільність та розбіжність культур, конфліктів, адаптації жителів півночі, соціальної політики стосовно різних країн.

Навчальний курс “Аналіз порівняльного соціального навчання” переслідує мету розвитку критичного, аналітичного підходу до наукових досліджень, здатності студентів до аналізу робіт не тільки інших дослідників, а й власних. Магістранти набувають навичок планування власних досліджень, реалізації в них необхідних зв'язків між методологією, теорією та емпіричними пошуками. До змісту навчання входить критичний відбір міжнародної статистики з питань соціальної роботи, огляд літератури з порівняльним аналізом соціального навчання, етичні дилеми у дослідженнях із соціальної роботи.

У процесі вивчення курсу студенти мають навчитися формулювати дослідницькі проблеми та здійснювати їх якісне вивчення, проводити порівняльні дослідження (якісні та кількісні), розробляти адекватні (доцільні) методології. Вивчення цього курсу тісно пов'язується з вивченням курсів “Кількісні методи” та “Якісні методи”, на кожен з яких відведено по 10 кредитів ECTS.

Курс “Кількісні методи” надає студентам необхідний науковий інструментарій як для планування та виконання власного дослідження, так і здійснення аналізу досліджень, виконаних іншими. Вони оволодівають широким спектром статистичних технік, розумінням взаємозв'язків між дослідницьким задумом та статистичним аналізом, необхідним для його досягнення. Курс готує до використання різних дослідницьких кількісних методів на практиці. Під час семінарів та у самостійній домашній роботі студенти виконують завдання з застосуванням кількісних методів та однотижневу екзаменаційну роботу з оцінюванням від А до F.

Навчальний курс про якісні методи дослідження (10 кредитів ECTS) присвячений вивченню якісних дослідницьких методів і технологій: інтерв'ю, дослідження практичної діяльності, аналізу текстів. Курс надає студентам знання методології якісного дослідження. Здійснюється презентація та обговорення різних матеріалів, пов'язаних із використанням якісних методів у підготовці такого дослідницького проекту як магістерська робота.

Визначається, що у результаті вивчення курсу студенти знатимуть: як формулювати дослідницькі питання і окреслювати дослідницькі завдання, що ґрунтуються на якісних методах; як обирати адекватні методи, що відповідали б дослідницьким питанням; етапи якісного дослідницького процесу; різноманітність якісних методів та шляхи аналізу матеріалів інформації, як реалізувати проекти, виконані на засадах відповідних якісних методів дослідження. Виконується домашня екзаменаційна робота (впродовж останнього тижня навчання) з її оцінюванням від А до F.

Організаційно у магістратурі реалізується така модель навчання: перший рік – обов'язкове вивчення навчальних дисциплін – 70 ECTS, другий рік – магістерська (наукова) робота – 50 ECTS. Навчання дворічне відбувається як денне навчання, але може бути і продовженим у часі.

Програма реалізується як у межах навчального закладу, так і поза ним. Для тих, хто не може відвідувати навчання в університеті або його коледжі лекції можуть бути розповсюджені і гнучко подані як електронно-комп'ютерні навчальні курси. Відвідування лекцій не є обов'язковим (за винятком однотижневого магістерського семінару з написання наукової роботи).

Для навчання за магістерською програмою необхідно попередньо одержати трирічне навчання на ступінь бакалавра або еквівалентне – у рівнозначній, близькій сфері. При цьому середньорічна оцінка (використовуючи шкалу оцінок від А до F, за якою Е є найнижчою задовільною оцінкою), повинна бути "С" або вище.

Підготовка магістрів соціальної роботи у Швеції має певні спільні ознаки з Програмою аналогічної підготовки у Норвегії. Зупинимось на її деяких особливостях, аналізуючи Програму магістерської підготовки з соціальної роботи у Гетеборзькому університеті, затвердженої радою соціальних наук у 2007 р. та переглянутою у 2008 році. Цією Програмою визначаються організаційні засади, цілі, зміст навчального процесу, його методичні аспекти. Магістерська програма з соціальної роботи є дворічною Міжнародною програмою, розрахованою на 2 роки (120 кредитів вищої освіти). Після одного року навчання є можливість обмежити його з одержанням однорічного ступеня магістра (60 кредитів вищої освіти). Програма повного терміну навчання є доступною як для шведських, так і

іноземних студентів. Вона поділена на окремі модулі, кожен з яких визначається 15 кредитами за модуль [3].

Програма має на меті надати студентам широкі знання та глибоке розуміння певних сфер соціальної роботи і прав людини у глобальній перспективі, а також із поточних досліджень та дослідницьких методів сфери соціальних наук.

Важливими завданнями щодо навчання студентів Програма визначає розвиток у них комплексу здатностей та професіоналізму. До конкретних завдань у цьому контексті віднесено: формування у студентів здатності до систематичного та критичного інтегрування різних аспектів знань у сфері соціальних наук, уміння аналізувати, оцінювати та трактувати міжкультурні комплексні рішення та контексти, здатність до творчого самостійного визначення та здійснення досліджень у сфері соціальної роботи та прав людини, до участі у дискусіях та критичному всебічному оцінюванні системи соціального забезпечення та захисту прав стосовно класу, соціальної групи, гендерного аспекту, етнічності.

Програма передбачає розвиток професійності магістрантів із різних питань соціальної діяльності: її планування, асигнувань у різні напрямки, знання реальних можливостей та ролі науки в суспільстві і наявності відповідальності за її використання в життєдіяльності, уміння визначати майбутню потребу в знаннях та відповідальність за власний професіоналізм.

На першому році магістратури навчання починається з модуля про соціальну роботу та систему всезагального забезпечення. У другому модулі навчальна увага звернута на практику забезпечення прав людини. Третій модуль, вивчення якого починається у другому семестрі, стосується дослідницьких теорій та методів. Тим студентам, які вирішують завершити своє магістерське навчання після одного року, дається для виконання кваліфікаційна робота – доповідь. Студенти, які будуть продовжувати навчання впродовж другого року, вивчають модуль про практику соціальної роботи або обирають вибіркочу навчальну дисципліну на факультеті соціальних наук.

Шведські студенти вивчають аналогічний модуль в одному з університетів-партнерів за кордоном.

Другий рік навчання розпочинається з модуля про клієнтів соціальних служб, соціальну роботу та професіоналізацію. Після його вивчення надається можливість вибору між двома модулями: “Система прав людини” або “Глобалізація, влада і міжнародна соціальна робота”. Весь четвертий семестр присвячується виконанню наукової роботи у формі кваліфікаційної доповіді. Наводимо таблиці, що відтворюють структуру та

зміст магістерської підготовки [3].

Таблиця 2

1-й рік	Соціальна робота і система соціального захисту (15 кред.)	Права людини: міждисциплінарний підхід (15 кредитів)	Дослідницькі теорії та методи (15 кредитів)	Практика соціальної роботи і професіоналізація (15 кредитів) або кваліфікаційна доповідь (15 кредитів)
	Академічна письмова робота			

Таблиця 3

2-ий рік	Соціальна робота, клієнти соціальних служб та організація роботи (15 кредитів)	Права людини із законодавчої перспективи (15 кредитів) або Глобалізація, влада і міжнародна соціальна робота (15 кредитів)	Кваліфікаційна доповідь (30 кредитів)
			Кваліфікаційна доповідь (15 кредитів) та курс за вибором у сфері соц. наук (15 кредитів)

Відзначимо змістову спрямованість навчальних дисциплін, що вивчаються. Навчальна дисципліна “Соціальна робота і система соціального забезпечення та захисту” знайомить студентів із теоріями та методами соціальної роботи в контексті різних систем соціального забезпечення. Вони засвоюють перспективи соціальної роботи та усвідомлюють соціальні проблеми у зв'язку з міжнародними соціальними проблемами. Студенти також вивчають існуючі теоретичні концепції та характеристики систем загального добробуту, типології різних систем управління захистом. У процесі вивчення курсу студентам надається можливість аналізувати, обговорювати, висловлювати свої критичні міркування щодо існуючих систем добробуту та захисту стосовно різних об'єктів розгляду: клас, гендер, етнос.

Навчальний курс “Права людини: міждисциплінарний підхід” надає студентам знання про людські права в аспектах міждисциплінарності, проблемності та практичного спрямування. Студенти орієнтуються на засвоєння міжнародної системи прав людини, їх межі та можливості. Вони здійснюють критичний аналіз реалізації прав людини (усно і письмово), ознайомлюються з тим, як ефективно та компетентно можна впливати на шляхи втілення у життя прав людини.

Навчальна дисципліна “Дослідницькі теорії та методи” присвячена розкриттю різних наукових методів, які використовуються у дослідженнях із соціальних наук. Студенти залучаються до самостійного й критичного

аналізу та порівняння існуючих методологічних позицій у академічних дослідженнях соціальної роботи. Частина лекцій присвячується кількісним та якісним дослідницьким методам, які студенти мають можливість застосувати у дослідницькому проекті.

Курс “Практики соціальної роботи та професіоналізм” призначений надати студентам можливість набути практичного досвіду соціальної роботи у зарубіжній країні. Особлива увага акцентується на інтеграції у соціальній роботі теорії та практики. Шведські студенти продовжують вивчати курс практики соціальної роботи за кордоном.

У навчальній дисципліні “Соціальна робота, клієнти соціальних служб” здійснюється більш глибоке вивчення та обговорення соціальних проблем: соціальний розвиток, клієнти соціальних служб, вплив цих аспектів на поточну соціальну роботу в Швеції та за кордоном. Студенти вивчають такі конкретні питання як робота з сім’єю, нарко- та алкоголе- залежними, забезпечення здоров’я та здоровий спосіб життя.

“Права людини у законодавстві” як навчальний курс присвячений розкриттю того, як використовувати логіку і мову закону у практиці дотримання прав людини, які існують міжнародні, регіональні та національні інституції із захисту прав людини, законодавчі ідеї та конвенції в галузі прав людини, як застосовувати законодавство щодо прав людини у практичній діяльності.

Зміст навчальної дисципліні “Глобалізація, влада і соціальна робота” становлять питання про розвиток глобалізованого світу, його соціальних структур, економічних моделей, міграції. Вивчаються напружені стосунки і конфлікти у глобальній взаємодії. Обговорюються та аналізуються проблеми розвитку бідності та інших показників соціальної дисфункції у різних частинах світу, стратегії подолання бідності та вирішення інших соціальних проблем.

Порівняння особливостей професійної підготовки соціальних працівників через магістратуру у названих країнах дозволяє зробити такі висновки. Навчання магістрів відбувається відповідно до вимог Болонського процесу. Чітко визначається мета, завдання підготовки. Навчальний процес будується за кредитно-модульною системою. Магістерські програми розкривають зміст навчальних дисциплін, оволодіння якими повинно забезпечити формування у магістрантів необхідних здатностей та професіоналізму. Значна увага приділяється гнучкості навчання, дотриманню демократичних засад, розвитку дослідницьких умінь та навичок, міжнародній взаємодії.

Використана література:

1. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, В. Д. Данчук. – К. : Знання України, 2006. – 440 с. – Бібліогр. : с. 427-439.
2. Higher Education in Europe 2009: Developments in the Bologna Process. – Brussels : Eurydice, 2009. – 72 p.
3. Master's Programme in Social Work and Human Rights. Department of Social Work. Goteborg University. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 20.12.2009:http://www.socwork.gu.se/digitalAssets/1186/1186326_Programme_description.pdf – Загол. з екрану. – Мова англ.
4. Facts about education in Norway 2009/ – Key figures 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ssb.no/english/subjects/04/02/facts/facts2009.pdf>.
5. Sweden // Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process. – Brussels: Eurydice, 2007. – P. 279-283.

ЛОГВИНЕНКО Т. А. Магистратура в системе профессиональной подготовки социальных работников в скандинавских странах (на примерах Норвегии и Швеции).

Статья посвящена проблеме подготовки социальных работников магистерского уровня в высших учебных заведениях Норвегии и Швеции. Анализируются вопросы задач, содержания и технологии подготовки.

Ключевые слова: магистр, способность, профессионализм, Болонский процесс, социальная работа, права человека, модуль.

LOHVIYENENKO T. O. Master's Programme in Social Work in the professional Training System in Scandinavian Countries (examples of Norway and Sweden).

The article is devoted to the problem of professional training of Master level in social work at the universities in Norway and Sweden. The content, main tasks and technologies of training process are under analyses.

Key words: master, professionalism, Bologna process, social work, human rights, module.

**Мартіросян О. І.
Київський міський педагогічний університет
імені Б. Д. Грінченка**

СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ ЯК ПЕДАГОГІЧНОГО НАПРЯМКУ У 1920–1960-Х РР. ХХ СТ.

На основі ознайомлення з архівними джерелами та ознайомлення з історико-педагогічною літературою, автор статті визначив суспільно-історичні умови становлення і розвитку освіти дорослих у 1920–1960-х рр. ХХ ст., як педагогічного напрямку. Були проаналізовані і представлені постанови, накази, розпорядження партійних органів освіти, які свідчили про те, що освіта дорослих в Україні як педагогічний напрямок мав певне місце і велике значення для розвитку національної системи освіти.

Ключові слова: освіта дорослих, професійна освіта дорослих, національна школа.

Теоретичне осмислення проблеми освіти дорослих в Україні в 1920 – 1960-х рр. ХХ ст., етапи її становлення і розвитку були тісно пов'язані зі